

2022-01-17

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: AFN 2021/17

Öppen förskola för språk och integration Förslag på pilotprojekt

Förslag till beslut

Arbets- och företagsnämnden beslutar att ge utbildnings- och arbetsmarknadsdirektören i uppdrag att starta ett pilotprojekt för öppen förskola för språk och integration under 2022.

Sammanfattning

Utrikes födda kvinnor, och i synnerhet utomeuropeiskt födda kvinnor, är en grupp som har en förhållandevis låg etableringsgrad på arbetsmarknaden. Hos öppna förskolan finns det goda möjligheter att nå utrikes födda kvinnor och främja deras integration i samhället. Öppna förskolan kan också skapa förutsättningar för ett ökat deltagande i förskolan för deras barn. I Nacka kommun finns cirka 600 utrikes födda med barn i åldrarna 0-5 år och som potentiellt skulle kunna delta i språkundervisning på öppna förskolan. Därför föreslås ett pilotprojekt där svenskundervisning arrangeras på en eller flera öppna förskolor i kommunen under 2022.

Ärendet

Bakgrund

Etablering på arbetsmarknaden för utrikes födda kvinnor¹

Utrikes födda kvinnor, och i synnerhet utomeuropeiskt födda kvinnor, är en grupp som har en förhållandevis låg etableringsgrad på arbetsmarknaden. De arbetar i lägre grad än inrikes födda kvinnor och män och utrikes födda män.

Utrikes födda kvinnor som grupp har sämre förutsättningar än utrikes födda män att etableras på arbetsmarknaden. Kvinnor har i regel sämre språkkunskaper, mindre arbetslivserfarenhet, sämre hälsa och ett mindre utvecklat nätverk än vad män har. Dessutom påbörjar kvinnor arbetsmarknadsinsatser senare och gör fler avbrott och

¹ Informationen baseras på SKRs kunskapsöversikt från 2019: *Öppen förskola öppnar många dörrar – kunskapsöversikt öppen förskola för integration*

uppehåll i insatser, framför allt på grund av att de tar ansvar för barn eller på grund av ohälsa.

Många utrikes födda kvinnor saknar kunskap om och kontakt med de aktörer som skulle kunna stödja dem på vägen mot arbete. Normer och värderingar – att kvinnor förväntas ta huvudansvar för barn under längre perioder - kan också försvåra deltagandet i samhälls- och arbetslivet.

Insatser för utrikes födda kvinnor²

Studier visar på ett antal utvecklingsbehov för att ge utrikes födda kvinnor bättre förutsättningar att nå ett aktivt deltagande i samhälls- och arbetsliv. Bland annat framkommer det att aktörer som kommuner och Arbetsförmedling behöver utveckla kanaler för att nå ut till hela målgruppen. Som exempel uppger 30 procent av svarande kommuner i en studie från Statskontoret³, att svenska för invandrare (sfi) endast i viss eller lägre utsträckning når ut till målgruppen utomeuropeiskt födda kvinnor. För att nå utrikes födda kvinnor kan det handla om att ge personlig och muntlig information på platser som utrikes födda redan besöker, som barnvårdscentralen, förskola, skola och vårdcentraler. Flera studier visar också på behov av en ökad individanpassning och flexibilitet i de insatser som erbjuds nyanlända och andra utrikes födda.

En utmaning är att det ofta krävs samordning mellan olika aktörer och insatser för att erbjuda lämpliga insatser. Även formerna för deltagandet behöver utvecklas. Det kan handla om möjlighet till undervisning på deltid och distans eller anpassad språkundervisning där barn kan vara med vid undervisningen. Det finns också ett behov av en tydligare arbetslivsanknytning i de insatser som erbjuds målgruppen, eftersom det är viktigt att nyanlända tidigt kommer i kontakt med arbetsmarknaden.

Familjer i ekonomisk utsatthet

Barn som lever i familjer med låg ekonomisk status och ekonomiska problem kan påverkas negativt. Bland annat kan det bidra negativt till barns och ungas fysiska och psykiska hälsa, skolresultat, sociala relationer och graden av trångboddhet. Barn till ensamstående mödrar och utrikes födda barn löper särskilt stor risk att växa upp i ekonomisk utsatthet.⁴

² Informationen baseras på SKRs kunskapsöversikt från 2019: *Öppen förskola öppnar många dörrar – kunskapsöversikt öppen förskola för integration*

³ Statskontoret, *Sammanställning av kunskap om utomeuropeiskt födda kvinnor som står utanför arbetskraften*, 2018:3

⁴ Folkhälsomyndighetens webbplats: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/resultat/livsvillkor/lag-ekonomisk-standard-barn/>

Förskolan bidrar till bättre förutsättningar för barnen⁵

Studier visar att deltagande i förskolan förbättrar förutsättningarna för den fortsatta skolgången, genom att barnen får stöd i sin språkliga, kognitiva och sociala utveckling. Barn som gått i förskola fullföljer gymnasiestudier eller motsvarande i högre grad än andra. De utbildar sig också längre och har högre sysselsättning och högre lön. Deltagande i förskolan är särskilt viktigt för barn med sämre socioekonomiska förutsättningar.

Statistik visar att barn till utrikes födda föräldrar deltar i förskolan i något lägre grad än barn till inrikes födda föräldrar. Drygt 84 procent av ett- till femåringarna med svensk bakgrund var inskrivna i förskolan hösten 2017, medan motsvarande andel för barn med utländsk bakgrund var knappt 79 procent⁶. Stora variationer i graden av deltagande finns mellan olika bostadsområden.

Att barnen går till förskolan är dessutom en förutsättning för att deras föräldrar i större utsträckning ska kunna studera svenska, delta i insatser och i förlängningen etableras på arbetsmarknaden.

Öppna förskolan kan sänka tröskeln till förskolan⁷

För att föräldrar ska välja att ha sina barn i förskola krävs kunskap om och förtroende för förskoleverksamheten. Den öppna förskolan kan fylla en viktig funktion när det gäller att ge föräldrar kunskap om förskoleverksamheten. Den öppna förskolan kan förmedla information till föräldrar som annars inte kommit i kontakt med förskolan, samt ordna möten mellan föräldrar och förskolepersonal. Genom att den öppna förskolan liknar förskolan kan den också ge föräldrarna egna erfarenheter som ger insikter i vad förskolan kan ge barnen.

Öppen förskola för språk och integration

Öppna förskolan når utrikes födda kvinnor med olika bakgrund: Både dem som tidigare aktivt har deltagit i etableringsinsatser eller som avser att göra det efter föräldraledigheten. För dessa kvinnor blir öppna förskolan ett sätt att motverka kunskapsstapp under föräldraledigheten. För de kvinnor som av olika skäl tidigare inte har deltagit i integrationsinsatser kan den öppna förskolan bli ett första steg att skapa nätverk, få samhällsinformation och möjligheter att träna svenska i en trygg miljö.⁸

Öppna förskolan är en unik arena att möta en målgrupp som annars kan vara svår att nå. En framgångsfaktor är sammansättningen av professioner med erfarenhet av att arbeta

⁵ Informationen baseras på SKRs kunskapsöversikt från 2019: *Öppna förskola öppnar många dörrar – kunskapsöversikt öppna förskola för integration*

⁶ Med utländsk bakgrund avses här barn födda utomlands eller barn födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

⁷ Informationen baseras på SKRs kunskapsöversikt från 2019: *Öppna förskola öppnar många dörrar – kunskapsöversikt öppna förskola för integration*

⁸ *Öppna förskola för språk och integration 2018–2020 Slutredovisning av överenskommelse mellan regeringen och SKR, 2021*

flexibelt och individanpassat. Verksamheten är frivillig, vilket sänker trösklarna för dem som kanske står allra längst ifrån att etableras i samhället. Att kombinera riktade insatser, som språkundervisning och yrkesvägledning, med generella – där möjlighet ges att skapa nätverk med föräldrar som talar både det egna modersmålet och svenska – är en annan viktig framgångsfaktor för öppna förskolan.

Över hundra kommuner har idag öppna förskolor med verksamhet till utrikes födda föräldrar, som syftar till att de snabbare ska komma in i det svenska samhället. Det handlar bland annat om språkträning, information om samhällsfrågor och stöd till vidare studier och arbete⁹. Nedan beskrivs verksamheten i två kommuner, Uppsala och Enköping.

Öppen förskola för språk och integration i Uppsala kommun¹⁰

Undervisningen har två sfi-lärare tre dagar per vecka, och de har lektioner gruppvis på A-, B-, C- och D-nivån. Barn upp till två års ålder är välkomna i klassrummet. Från och med hösten 2018 finns även svenskundervisning som motsvarar grundskolans årskurs 9¹¹ för de som är klara med D-nivån. Deltagarna kan göra de nationella proven och får betyg, så att de kan gå vidare till nästa steg när de är klara med en sfi-nivå. När föräldraledigheten tar slut fortsätter studierna i den ordinarie kommunala vuxenutbildningen i kommunen.

Uppsala kommuns beslut att rikta sfi under föräldraledigheten enbart till kvinnor grundar sig i att behovet är så stort i denna grupp. Långa perioder av föräldraledighet anses försena tillträdet till sfi och gör etableringstiden onödigt lång.

Sfi-undervisning ges enbart till de kvinnor som har rätt till det, det vill säga de som har fått uppehållstillstånd och ett personnummer. Erbjudandet ges av kommunens sfi-mottagning. En gång i veckan besöker en psykolog den öppna förskolan för språkstund, och hit är alla välkomna. Innehållet i dessa tillfällen är baserat på ett material som bygger på samhällsorientering ur olika aspekter, som är framtaget i kommunen.

Öppen förskola för språk och integration i Enköping¹²

En sfi-lärare har under flera år haft schemalagda lektioner under namnet Vardagssvenska. För tillfället erbjuds lektioner två dagar i veckan mellan klockan 9-12 med avbrott för samling klockan 10. Då är deltagarna med på samlingen för alla besökare på öppna förskolan. Det underlättar möten och nätverkande.

I Enköping erbjuds lektionerna alla föräldralediga med behov. Det har funnits stor efterfrågan och man har därför behövt ha ett kösystem då grupperna inte kan vara för

⁹ Ibid.

¹⁰ Informationen är hämtad från SKRs webbplats, [Verktyslådan med tips för språk och integration i öppen förskola | SKR](#)

¹¹ Detta innebär kurser inom den kommunala vuxenutbildningen på grundläggande nivå i svenska som andraspråk.

¹² Ibid.

stora. Deltagarna behöver skriva in sig och är man frånvarande vid flera tillfällen så kan man också tappa sin plats. Eftersom kunskapsnivåerna varierar i grupperna är anpassat studiematerial grunden för att också kunna individanpassa undervisningen. Även om mycket sker i helgrupp kan deltagarna då utgå från sitt eget material.

För att underlätta för utrikes födda arbetar också en språkvärd i verksamheten några dagar i veckan. Språkvärden har kunskap i arabiska och kan underlätta i kommunikationen bland besökare och personal. Språkvärden arbetar även på biblioteket vilket innebär en möjlighet att locka nya besökare dit men också att det finns nära samarbete med biblioteket kring språkutveckling och boklån.

Språkundervisning på öppna förskolan i samverkan med sfi¹³

Inom ramen för SKR:s överenskommelse med regeringen, Öppen förskola för språk och integration, hade Sveriges Kommuner och Regioner under åren 2018-2020 kontakt med drygt 100 kommuner som arbetar med den öppna förskolan som arena för att nå utrikes födda föräldrar och deras barn.

Nedan kommer några exempel på upplägg för språkundervisning för föräldralediga på öppna förskolan som bygger på olika kommunexempel:

- Sfi-lärare erbjuder språkundervisning för föräldralediga, men inte utifrån kursplanen för sfi. Att delta är frivilligt, ingen föranmälan och ingen registrering av deltagare behövs/krävs. Innehållet utgår ifrån intresse, behov och nivå. Alla besökare med behov av språkträning kan delta.
- Föräldrar föranmäler sig med namn och kontaktuppgifter till ansvarig lärare att delta under en avgränsad kursperiod. Att anmäla sig kan sporra till ökat deltagande och det ökar möjligheten för läraren att följa progression över tid för både grupp och individ.
- Möjligheten att göra nationella prov kan erbjudas. Deltagarna behöver då skriva in sig på sfi när det blir aktuellt.
- Sfi-lärare deltar i öppna förskolans verksamhet under hela dagar, och arbetar språkstödande med både medarbetare och besökare vid alla aktiviteter som anordnas.
- Reguljär sfi-undervisning sker på öppna förskolan med de som är inskrivna på sfi. Möjligheten att göra nationella prov finns.

Exempel på organisering och innehåll:

¹³ Informationen i avsnittet är hämtad från SKRs webbplats, [Verktyslådan med tips för språk och integration i öppen förskola - SKR Rapportwebb](#)

- Språkundervisningen sker i anslutning till fika- och sångstunder, för att locka föräldrarna att delta i öppna förskolans ordinarie verksamhet. Det ger fler chanser att träna språket tillsammans med andra föräldrar.
- Innehållet i öppna förskolans ordinarie informationsträffar används också i språkundervisningen, så att deltagarna lättare kan ta del av viktig information.
- För att skapa studiero tar läraren med en stödperson som hjälper föräldrarna med uppsikt över barnen i undervisningslokalen. Ansvar är fortfarande föräldrarnas. En stödperson kan till exempel vara en person som läser till barnskötare på vuxenutbildningen, brobyggare, språkstödjare eller öppna förskolans medarbetare.
- Om språkundervisning ges på flera öppna förskolor i kommunen kan schemaläggning samordnas så att den intresserade kan ta del av flera undervisningstillfällen i veckan.

Språkstöd

I några kommuner har vissa medarbetare på öppna förskolan anställts för att fungera som en kulturell och språklig länk mellan utrikes födda och viktiga samhällsaktörer som besöker öppna förskolan. Det är uppskattad funktion för både öppna förskolans besökare och andra medarbetare. De kan ha olika titlar; till exempel brobyggare, kulturtolk, stadsdelmammor och integrationslotsar. Förutom att vara språkstöd så bidrar de till att skapa tillit och förståelse för det svenska samhällets institutioner.¹⁴

Målgrupp för språkundervisning på öppna förskolan i Nacka

Antalet personer som kan ha behov och intresse av undervisning i svenska på öppna förskolan i Nacka kommun uppskattas till cirka 600 personer, baserat på statistik från Statistiska centralbyrån (SCB).

För att få en uppfattning av hur stor målgruppen är har statistik från SCB beställts över utrikes födda i Nacka som har barn i åldern 0-5 år uppdelat på huvudinkomstkälla analyserats/använts. Två av dessa kategorier har definierats som mest relevanta för språkundervisning på öppna förskolan: de som har inkomst via Försäkringskassan för vård av barn/anhörig samt kategorin som saknar inkomst.

Det totala antalet personer som vårdar barn/anhörig och som saknar inkomst var 582 personer år 2019. Åttiofyra procent utgjordes av kvinnor. Utöver de 582 personerna har tio personer som är utrikes födda någon gång under sitt första år som föräldralediga erhållit ekonomiskt bistånd¹⁵.

¹⁴ [Verktyslådan med tips för språk och integration i öppen förskola - SKR Rapportwebb](#)

¹⁵ Denna uppgift avser första kvartalet 2021

Tabell 1. Utrikes födda 18-67 år i Nacka kommun med barn i åldern 0-5 år.¹⁶

Huvudinkomstkälla	Män	Kvinnor	Totalt
Vård av barn/anhörig	39	362	401
Saknar inkomst	52	129	181
Totalt	91	491	582

Källa: SCB

I gruppen som har inkomst via Försäkringskassan för vård av barn eller anhörig utgör kvinnor 90 procent av totalt 401 personer. Den största gruppen är kvinnor mellan 30 och 39 år, 229 personer. Eftersom gruppen har barn i åldrarna 0-5 år antas de flesta få ersättning från Försäkringskassan för vård av barn snarare än vård av anhörig.

Tabell 2. Ålder för personer med huvudinkomstkälla vård av barn/anhörig

Ålder	Män	Kvinnor	Totalt
18-29 år	3	84	87
30-39 år	19	229	248
40-67 år	17	49	66
Totalt	39	362	401

Källa: SCB

I gruppen som saknar inkomst utgör kvinnor drygt 70 procent av de totalt 181 personerna i gruppen. Även i denna grupp är kategorien kvinnor mellan 30-39 år störst.

Tabell 3. Utrikes födda som saknar inkomst

Ålder	Män	Kvinnor	Totalt
18-29 år	0	20	20
30-39 år	26	77	103
40-67 år	26	32	58
Totalt	52	129	181

Källa: SCB

Intervjuer med utrikes födda kvinnor med små barn

Intervjuer med utrikes födda kvinnor med små barn har påbörjats men gjorts i mindre skala än planerat på grund av fortsatt pandemi. De kvinnor som har intervjuats har visat stort intresse för att ta del av språkundervisning på öppna förskolan och är även intresserade av kurser i digital kompetens, samhällsorientering och verksamhet med fokus på att hitta ett jobb. De är motiverade att lära sig svenska och anser att digital kompetens är en förutsättning för att kunna leva i Sverige och därför något de gärna

¹⁶ Uppgifter från 2019

skulle lära sig. Samtliga har också angett att de kan tänka sig att åka till en annan del av kommunen för att ta del av språkundervisning på öppna förskolan om det inte finns i den egna kommundelen. Några av kvinnorna säger att det tog lång tid innan de fick information om öppna förskolan. De tror att bra kanaler att nå ut med information om eventuell språkundervisning på öppna förskolan skulle vara via bland annat mödravårdscentralen, barnavårdscentralen och biblioteket. En av kvinnorna hade fått information om öppna förskolan via sin make. De kan tänka sig att gå på språkundervisning flera gånger i veckan, helst under den tid eventuella syskon är på förskolan.

Öppna förskolan i Nacka kommun

I Nacka finns fem öppna förskolor i olika kommundelar. De öppna förskolorna finns i Björknäs, Ektorp, Nacka Forum, Älta och Fisksätra. I Fisksätra är öppna förskolan en del av familjecentralen där även familjeverksamheten och barnavårdscentralen ingår.

Pilotprojekt under 2022

Eftersom det finns en relativt stor målgrupp som skulle kunna delta i språkundervisning på öppna förskolan i Nacka föreslås att ett pilotprojekt startas upp under 2022. En förfrågan med möjligheten att anmäla intresse för att hålla undervisning i svenska på öppna förskolan går då ut till anordnare inom kundval kommunal vuxenutbildning. I pilotprojektet kommer det inte att handla om sfi-kurser utan en anpassad undervisning för deltagarna. Befintliga öppna förskolor inklusive de i kyrkans regi kommer att få en förfrågan om intresset att ha språkundervisning för utrikes födda i sina lokaler.

Förslag på upplägg är att undervisningen sker två gånger i veckan två timmar per gång men olika upplägg ska vara möjliga beroende på målgruppens behov och öppna förskolans förutsättningar.

Beroende på vilket intresse de öppna förskolorna och utbildningsanordnarna av vuxenutbildning visar kan språkundervisningen ske på en eller flera öppna förskolor under pilotprojektet. Efter projektets slut görs en utvärdering för att ta ställning till om denna typ av undervisning ska fortsätta och eventuellt utvecklas. I samband med detta bör det undersökas om externa medel kan ansökas för ändamålet.

Ekonomiska konsekvenser

Kostnaden för ett pilotprojekt som innebär undervisning i svenska fyra timmar per vecka under ett år beräknas uppgå till cirka 200 000 kronor. Kostnaden bedöms rymmas inom befintlig ram för 2022.

Om etableringstiden för deltagarna i projektet minskar kommer skatteintäkterna för kommunen att öka.

Konsekvenser för barn

Förslaget innebär positiva konsekvenser för de barn vars föräldrar läser svenska eftersom möjligheten att föräldrarna etableras snabbare på arbetsmarknaden ökar. Risker att barnen ska växa upp i ekonomiskt utanförskap minskar då. Om fler föräldrar går till öppna förskolan på grund av språkundervisningen ökar chanserna öka att barnen kommer att börja i förskolan vilket är positivt för barnens utveckling.

Pia Stark
Enhetschef
Arbets- och etableringsenheten

Jenny Rivas
Verksamhetsutvecklare
Arbets- och etableringsenheten